

Yaşlı Hastalar İçin Etik Kurallar

Çağatay ÜSTÜN*

* Dr.Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, İZMİR

Yaşlılık hemen hemen herkesin istese de istemese de ergeç karşılaşıacağı bir olgudur. Kimi insan sağlığı bozulmuş, kimisi ise rahat ve huzurlu bir şekilde geçirir bu devreyi. İnsan gibi tüm canlılar doğar, belirli bir gençlik periyodundan sonra günü gelince de mutlaka yaşlanır.

Vücudun yaşlılığı organizmanın yıkımı ve zayıf bir hale düşmesiyle karakterizedir. Beklenen sondan yani ölümden bir önceki basamaktır yaşlılık.

Yaşlı bir kişinin sağlığı bozulduğunda bir hekimin ziyaret etmesi ve ona muayene olması doğaldır. Diğer bütün yaş dönemlerinden farklı bir dönemi içeren yaşlılıkta ilaç kullanım şekillerinde bir değişiklik olabileceğini, hekim aklından çıkarmamalıdır. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki; yaşlılıkta ilaç tüketiminin yüksekliliği ve maliyetinin fazlalığı başlıbaşına bir sorundur. Yaşlıların üçte biri günde en az 3 ilaç kullanmaktadır. Bir hekim yaşlı bir hastayı muayene ederken, ona başka bir açıdan ve özellikle de tıbbi etik prensiplere sıkı sıkıya bağlı kalarak yaklaşmayı denemeli ve hatta bunu uygulamalıdır. Hastanın yaşlı olması bunu gerektirmektedir.

Unutmayınız ki; ileri yaşla birlikte mide pH' sı, mide boşalması, emilme hızı gibi faktörlerde bazı olumsuz değişiklikler ortaya çıkmakta ve bu da kişinin ilaçtan yeterli bir klinik yaradanım sağlamsını engellemektedir.

Geliş Tarihi: 05.08.1997

Yazışma Adresi: Dr.Çağatay ÜSTÜN
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıp Tarihi ve Deontoloji AD, İZMİR

Metabolizmadaki düşüş sonucunda ilaç eliminasyonu yavaşlar. Yaşlılıkla birlikte böbreklerdeki kan akımı azalması ve glomerüler filtrasyonun yavaşlaması sonucu bu sefer de ilaçların vücut üzerindeki toksik etkileri karşımıza çıkabilir. Yaşlılardaki genel homeostaz mekanizmalarının bozulmasıyla, istenmeyen yan etkilerin oluşması daha kolaydır.

Bir yaşlı hastaya hekimin etik açıdan daha dikkatli yaklaşması gerekliliği, bu nedenlerden ötürüdür. Yaşlı bir hasta, değişmiş fizyolojik dengeleriyle normal yaş sınırındaki hasta bireylerden farklıdır. Hekim tekrar tekrar bunu unutmamalıdır.

Yaşlı hastayla olan iletişimde hekimin tedaviyi yönlendirirken ve ilaç yazarken şu kurallara dikkat etmesi sonucun alınmasında ve hastanın memnuniyetinin sağlanmasında etkili olacaktır.

- Yazılan ilaçlar hakkında hastanın soru sormasına olanak tanınmalı, kendisine verilen bilgiler açık ve net bir şekilde sunulmalıdır. Analjezik bir ilaç verilmişse ilaç tıbbi endikasyon ismiyle değil, baş ağrısı ilacı vb. gibi şekilde tarif edilmez. Yaşlıların unutkanlık yada hatırlayamama gibi sorunları olabileceğinden mümkün olduğu kadar basit tarifleme yapmak onların kolaylığıdır.

- İlaç tedavisi sırasında ortaya çıkacak yan etkiler konusunda hasta mutlaka bilgilendirilmelidir. Yaşlı hastalar bir ilaç için normal sayılabilecek hatta tehlike yaratmayacak bir yan etki karşısında bile paniğe kapılabilir. Bu yüzden herşeyi önceden açıklamakta fayda vardır.

- Mümkün olduğu kadar etkin, güvenli ve düşük dozlarda ilaç uygulanmasına ağırlık verilmelidir. Aynı şekilde, birlikte kullanılacak ilaç

sayısının 4'ten fazla olmamasına özen gösterilmeli, fazla sayıdaki ilacın hastanın kafasının daha fazla karışmasına ve günlük dozları takip edememesine yol açabileceği unutulmamalıdır.

- Reçete edilen ilaçlarla ilgili olarak anlatılanların doğru anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirmek için ona bir iki soru sormakta fayda vardır.

- Bellek zayıflaması, duyuusal ve motor kayıplar genellikle ileri yaşlarda ortaya çıktığından, yazılan ilaçların ambalajlarının onun aklında daha kolay tutabileceği biçimlere sahip olmasına özen gösterilmelidir. Özellikle ağız yoluyla alınacak ilaçlarda draje yada tablet hastanın yutabileceği ölçülerde olmalıdır.

- Yaşlı hastanın günlük iştah durumu mutlaka sorulmalıdır. İştah azalması gibi bir durumda bunu

telafi edecek vitamin ve minerallerin dışarıdan hazır ilaç şeklinde hastaya verilmesi en uygundur. İştahı ne kadar normal olursa olsun yaşlı hastaların ileri yaşla birlikte besinlerden yararlanma oranlarının azalacağını unutmayınız.

- Hastanın eczaneden değişik zamanlarda reçetesiz ilaç alabileceği düşünülerek, haricen kullanılacağı ilaçlarda dikkat etmesi gereken kurallar kendisine hatırlatılmalı, mümkünse yine hekime danışarak ilaç alma yoluna gitmesi önerilmelidir.

Görüldüğü gibi; sadece belirli bir hasta grubuyla olan tıbbi iletişimde bile ne denli önemli ayrıntılar yer almaktadır. Buna şaşırılmamak gerekir. Bugün kabul edilen gerçek tıbbi etik prensipler artık tıbbın uygulama sahasına hatta içine kadar girmiştir. Tıp mesleğinin özünde taşımış olduğu kutsal anlam da zaten bunu gerektirmektedir.